

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ АНАЛОГІВ АРХІВНИХ РЕСУРСІВ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Розглянуто й охарактеризовано сучасний стан формування електронних аналогів архівних ресурсів в українських державних установах на регіональному рівні. Визначено головні проблеми на шляху їх упровадження, вдосконалення та перспективного розвитку.

Ключові слова: архівна діяльність, архівні ресурси, електронні аналоги архівних ресурсів, органи місцевого самоврядування, інформаційні технології.

Рассмотрено и охарактеризовано современное состояние формирования электронных аналогов архивных ресурсов в украинских государственных учреждениях на региональном уровне. Определены главные проблемы на пути их внедрения, совершенствования и перспективного развития.

Ключевые слова: архивная деятельность, архивные ресурсы, электронные аналоги архивных ресурсов, органы местного самоуправления, информационные технологии.

The modern consisting of forming of electronic analogues of the archived resources is considered and described of Ukrainian public institutions at regional level. Certainly main problems on the way of their introduction, perfection and perspective development.

Key words: archived activity, archived resources, electronic analogues of the archived resources, organs of local self-government, information technologies.

Інформаційні технології та засоби телекомунікації стали невіддільною складовою сьогодення, обов'язковим інструментом у роботі фахівців практично будь-якої сфери діяльності. Здивування викликає вже не наявність, а радше відсутність чи недостатньо ефективно використання.

Ситуація навколо опанування інформаційних і комунікаційних технологій органами державного управління є причиною обґрунтованого занепокоєння в суспільстві. Щороку кількість електронних аналогів архівних ресурсів, які створюють органи влади, зростає, збільшується ринок послуг електронного врядування.

Сучасний стан інформаційно-аналітичної роботи в органах державного управління і місцевого самоврядування оцінюється як такий, що не відповідає сучасним вимогам [1].

Перехід України до ринкових відносин, подальше розгортання державотворчих процесів, проведення соціально-економічних

реформ, розширення міжнародного співробітництва, розвиток демократії в Україні в умовах постійних зрушень у науково-технологічній сфері зумовлюють постійне посилення вимог до рівня інформатизації суспільства й інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади — місцевого самоврядування [4].

Нині застосовування електронних аналогів архівних ресурсів у сфері архівної діяльності в установах, організаціях та на підприємствах України набуває дедалі більшого розвитку, що зумовлено значними обсягами управлінських документів, необхідністю здійснення контролю за їхнім обігом, виконанням, зберіганням та використанням. Безумовно, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування не можуть залишатися осторонь того інноваційного та технологічного руху, який ми спостерігаємо в суспільстві та бізнесі. При цьому питання архівної інформатизації, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в архівну діяльність набувають особливої актуальності для теорії та методології архівознавства.

Мета статті — визначення основних проблем формування електронних аналогів архівних ресурсів в органах місцевого самоврядування та запропонування способів їх вирішення.

Окремі аспекти формування електронних аналогів архівних ресурсів можна віднайти в наукових працях дослідників І. Антоненко [1], Г. В. Боряка [2, 3], С. Кулешова [6], П. Марченко [7], І. Б. Матяш [8, 9], К. Новохатського [10] та ін. Автори відзначають, що держава, в особі своїх органів й організацій, залишається водночас виробником і найбільшим споживачем інформації. Велике значення мають взаємодія архівних ресурсів у процесі формування й використання під час вирішення різноманітних завдань державного управління. Нинішня епоха ознаменована бурхливим розвитком комп'ютерних технологій, високим рівнем інформатизації суспільства, прагненням зробити інформацію широкодоступною, забезпечити її збереження для майбутніх поколінь, історії. У світі настав час електронного діловодства й електронної документації [16, с. 58].

Нині складається ситуація, коли величезний інформаційний потенціал Національного архівного фонду мінімально використовується для задоволення зростаючого попиту громадян, держави і суспільства на інформацію, а також стає реальною загроза безповоротної втрати значної частини документів, особливо мінливих інформаційних ресурсів (веб-сайти, бази даних та ін.), які зберігаються в електронній формі.

Для сучасної України вдосконалення роботи органів місцевого самоврядування є одним з актуальних завдань, що потребує науково обґрунтованих підходів. Належна організація функціонування цих органів забезпечує успішний розвиток держави, зокрема її соціально-економічну та політичну стабільність. З іншого боку, на ефективність дій органів державної влади суттєво впливає їх взаємозв'язок з органами місцевого самоврядування. Саме на місцевому рівні вирішуються основні проблеми життєдіяльності територіальної громади та забезпечується реалізація її інтересів. Діяльність у цьому напрямі є головним завданням органів місцевого самоврядування, успішне здійснення якого залежить від якісного й оперативного опрацювання відповідної інформації, що надходить до цих органів або створюється ними у формі документів [13, с. 342-343].

Архівна практика цивілізованих країн засвідчує, що заміна ручних технологій на електронні дозволяє суттєво прискорити документообіг, управління інформацією та її використання. Інформатизація передбачає реалізацію системи заходів щодо створення умов для переведення традиційних архівних технологій на нові інформаційні комп'ютерні технології, формування електронних архівних документних ресурсів, розширення доступу до архівної інформації та її раціонального й оперативного використання [11].

Перехід від паперових до електронних технологій потребує пристосовування архівістами традиційних методик архівної справи до нових вимог: чіткої структури опису документів, справ, фондів; визначення взаємозв'язку об'єднання різних технологічних процесів у єдиний цикл на рівні обліку тощо.

Архівісти створюють структури опису (моделі даних) різної документальної інформації, формулюють завдання архівної галузі, а програмісти забезпечують реалізацію цих завдань засобами комп'ютеризації. Тому інформатизація потребує спільних зусиль архівістів та інформатиків. У цілому, процес інформатизації характеризується певними здобутками в міністерствах, органах виконавчої, законодавчої влади, правоохоронних органах: упроваджуються системи електронного документообігу, функціонують сайти державних структур. Основною метою використання електронних аналогів архівних ресурсів у діяльності органів державної влади є підвищення ефективності державного управління на основі створення загальної інформаційно-технологічної інфраструктури, яка містить державні інформаційні системи і ресурси, а також засоби, що забезпечують їх функціонування, взаємодію між собою, громадянами й організаціями в межах надання державних послуг.

Інформаційні технології надають нові можливості, які не можна реалізувати в традиційних адміністративних процесах — гарантована можливість доступу до інформації, контролю за діяльністю органів державної влади [4].

Архіви й архівна справа мають усі передумови для швидкого переходу до інформаційних технологій та зайняття важливого ареалу в інформаційній інфраструктурі й національних автоматизованих ресурсах. Цьому сприяє те, що вони:

а) формують систему документної інформації ще на стадії її створення в установах за єдиними науково-методичними вимогами та науково-організаційними засадами (через складання номенклатури справ, організацію опрацювання та відомчого тимчасового зберігання, експертизи цінності документів під час передавання на постійне зберігання тощо);

б) організують на єдиних засадах формування, зберігання та опрацювання документів в архіві після втрати оперативної актуальності на стадії їхнього перетворення на ретроспективні;

в) створюють систему для оптимізації використання документів і документної інформації [3].

Головні завдання інформатизації в архівній справі базуються на її функціях і спрямовані на:

- оптимізацію традиційних технологій справи, які понині залишаються в цілому рутинними, зокрема процесів експертизи, комплектування, опису й обліку фондів, каталогізації тощо;

- удосконалення системи управління архівною справою — підвищення ефективності матеріально-технічного, фінансового та кадрового забезпечення та функціонування системи й управління інформаційними та документальними ресурсами архівної сфери;

- забезпечення широкого доступу до документної інформації, створення в електронній формі системи внутрішньоархівних, міжархівних, галузевих та міжгалузевих архівних довідників, взаємопов'язаних електронних каталогів, комп'ютерних БД та інформаційних систем, що дозволять сформувати інтегровані дані архівної документної інформації про склад і зміст архівних фондів як в електронній формі, так і з виведенням на традиційний друк, та активно використовувати її в інтересах вирішення актуальних завдань суспільства;

- вирішення на новому рівні проблеми збереження фондів та зберігання інформації з використанням комп'ютерних технологій, страхового копіювання, формування повнотекстових БД, видавничої діяльності в галузі публікації документів тощо [15, с. 46-47].

Останнім часом спостерігається певний поступ у розбудові базових елементів розгалуженої інформаційної системи національного

рівня. Упродовж останніх трьох років кількість персональних комп'ютерів збільшилася із 150 до 240 (для прикладу, два роки тому в Польщі на 900 архівістів припадало 700 комп'ютерів); 1/3 з них об'єднана в 14 локальних мереж; у 2-х установах (Держкомархів і Держархів Чернігівської області) працюють виділені сервери. Сервером Держкомархіву обслуговуються Комітет, 3 центральні архіви й інститут. Електронною поштою користуються 35 архівних установ. Деякі з них, незважаючи на заборону Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації СБУ, продовжують користуватися послугами безплатних поштових серверів в Інтернеті, як українських, так і російських (ukr.net, mail.ru). 21 архівна установа має доступ до ресурсів Інтернету, з них дев'ять підключені через постійне з'єднання (виділені лінії): крім центральних установ у Києві, це — Івано-Франківський, Хмельницький, Чернігівський та Закарпатський архіви. У семи архівах України (ЦДАГО, ЦДАМЛМ, ЦДІАЛ; областях: Донецьк, Рівне, Харків та Київ) створено відповідні підрозділи з інформаційних технологій. Слід особливо відзначити зусилля і позитивний досвід трьох архівів, які, крім головного комітету, створили власні веб-сайти (Донецьк, Чернігів та Севастополь). Показово, що на донецькому сайті з'явилася перша серед регіональних архівів Інтернет-виставка (до 60-річчя звільнення Донбасу), Севастопольський і Донецький архіви публікують десятки фотодокументів своїх колекцій. Севастополь першим опублікував електронну версію свого короткого довідника та виставив в Інтернеті анотації до 14 фондів; поступово розміщують на цих сайтах повнотекстові публікації, базовані на архівних фондах [10, с. 84].

Загальний рівень інформатизації аналітичної діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування характеризується вирішенням проблем їх інтеграції в інформаційно-аналітичну систему та створенням самих об'єктів інтеграції.

Недостатнє оснащення державних органів програмно-апаратними засобами, відсутність скоординованої системи показників та затверджених методик їх розрахунку не мають можливості прозоро відстежувати узгодженість та несуперечливість цілей, що ставляться на всіх рівнях управління, контролювати їх дотримання та вживати заходів з метою їх досягнення. До цього також необхідно додати відсутність розвиненої аналітичної бази, систематизованого й вичерпного інформаційного фонду з потужним довідковим апаратом, телекомунікаційних мереж, які надавали б можливість використовувати фонди зовнішніх організацій. Обмеженим є використання сучасних інформаційно-пошукових систем [7, с. 84-85].

Окремі приклади успішного застосування інформаційно-аналітичної системи ще розрізнені, не складають єдиного взаємопов'язаного комплексу, характеризуються різноманітністю в підходах, темпах розвитку й оснащенні, а тому недостатні для задоволення нового рівня вимог органів державної влади й органів місцевого самоврядування [12].

Уже нині обсяг електронної текстової інформації подвоюється кожні три роки. Звичайно, повністю позбутися від паперових документів не вдасться ніколи, але переважатимуть у найближчі десять років, за оцінкою більшості експертів, усе-таки електронні аналоги.

На сьогодні автоматизація архівної галузі в органах місцевого самоврядування базується на тому, що під час реєстрації паперового документа він цілком або частково переводиться в електронну форму і подальша робота ведеться в основному з електронними реєстраційними картками і представленими документами.

Важливість упровадження таких систем визначається не тільки завданням підвищення ефективності роботи окремих органів влади. Як відома, без ефективно функціонуючих внутрішньовідомчих систем роботи з документами неможлива ані автоматизація міжвідомчого обміну документами, ані побудова порталів для взаємодії з громадянами і суб'єктами господарювання [5, с. 60-61].

Набуття чинності двома Законами України — «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронний цифровий підпис» — висуває перед архівними установами нові завдання, виконання яких неможливе без використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема побудови локальних мереж в архівних установах і підключення до мережі Інтернет, розвитку швидких комунікацій в умовах зростання інформаційного обміну між органами виконавчої влади, створення сучасної галузевої інформаційної системи. Ці та інші завдання слід вирішувати в рамках різних програм — галузевих, регіональних і загальнодержавних. Вони, зокрема, передбачені державною програмою «Електронна Україна». У нинішній ситуації доводиться констатувати, що суттєвою перешкодою на шляху впровадження інформаційних технологій в архівах, крім недостатнього фінансування, є фактична відсутність кваліфікованих фахівців, точніше — неможливість їхнього утримання як в органах виконавчої влади, так і в архівних установах різного рівня.

Основними перспективними напрямками архівної діяльності органів місцевого самоврядування в Україні слід вважати:

використання електронних інформаційних ресурсів, веб-ресурсів органів державної влади в діяльності органів місцевого самоврядування, а також засобів Інтернету, зокрема в роботі зі зверненнями громадян, забезпечення прозорості функціонування ради та її зв'язку з територіальною громадою завдяки розміщенню на сайті ради необхідних організаційних та розпорядчих документів; перевірки стану документаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування державними архівами області, систематичне консультування ними служб документаційного забезпечення органів місцевого самоврядування та проведення занять з їх персоналом з питань організації діловодства та роботи архівних підрозділів; застосування норм національного стандарту ДСТУ 4423:2005 «Інформація та документація. Керування документаційними процесами» [2, с. 5-6].

Успішність упровадження електронних аналогів в органах місцевого самоврядування залежить від ступеня залучення керівників і службовців державних структур до цього процесу. Досягнення високого рівня ефективності роботи органів державної влади, завдяки використанню інформаційних технологій, можливе лише в умовах, коли керівники та службовці отримують через інформаційні технології дійсно інструменти доступу до нових джерел інформації, сукупність практичних прийомів, методів, засобів й управлінських технологій, що розширюють їх можливості.

Таким чином, перехід на системи електронного архіву й документообігу в органах державної влади повинен здійснюватися з урахуванням тенденцій, що склалися на ринку інформаційних технологій, та досвіду роботи крупних компаній і бізнес-структур. Подальший розвиток роботи буде пов'язаний з дослідженням можливостей сучасних мобільних інформаційних технологій та пошуку механізмів їх інтеграції в існуючу інформаційну структуру системи державного управління [14].

Широке впровадження комп'ютерних технологій у практику роботи центральних, місцевих органів державної влади й управління, установ, організацій і підприємств, створення баз даних, веб-сайтів викликають необхідність у майбутньому забезпечення надійних засобів збереження електронних документів та інформаційних ресурсів, передачі їх до державних архівних установ на постійне зберігання.

Список літератури

1. Антоненко І. Електронні ресурси як об'єкт каталогізації / І. Антоненко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/articles>

2. Боряк Г. В. Архіви України: В серці суспільства чи на маргінезі суспільних потреб? / Г. В. Боряк // Архіви України. — 2004. — № 1-2. — С. 5-29.
3. Боряк Г. В. Інформатизація архівної галузі сьогодні: поточні здобутки і завдання формування електронних ресурсів / Г. В. Боряк [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.history.org.ua/JournALL/sid/11/2/1.pdf
4. Євстрат Д. І. Способи розв'язання проблем впровадження інформаційних технологій для підвищення ефективності роботи системи державного управління / Д. І. Євстрат [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2008-2/doc/1/06.pdf
5. Клименко І. В. Технології електронного урядування / І. В. Клименко, К. О. Линьов. — К. : Вид-во ДУС, 2006. — С. 60-61.
6. Кулешов С. Концепція документа як засобу соціальних комунікацій / С. Кулешов // Вісн. Харк. держ. акад.. культури : зб. наук. пр. — К., 1999. — Вип. 1. — С.81-88.
7. Марченко П. Шляхи вирішення проблеми зберігання електронних документів в архіві (аналіз Інтернет-ресурсів) / П. Марченко // Студії з арх. справи та документознавства. — К., 2004. — Т. 12. — С. 81-85.
8. Матяш І. Б. Проблеми розвитку архівознавства в Україні на сучасному етапі / І. Б. Матяш [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.history.odessa.ua/publication3/stat02.htm>. Загол. з екрана.
9. Матяш І. Б. Українська архівна наука на сучасному етапі: архівознавство в колі історичних дисциплін / І. Б. Матяш // Студії з арх. справи та документознавства. К., 2006. Т. 14. С. 5-12.
10. Новохатський К. Гуманітарна місія архівів та реформування архівної справи в Україні // К. Новохатський // Архіви України. — 2007. — № 1-3. — С. 79-85.
11. Правила роботи архівних підрозділів органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій: Затверджено Наказом Державного комітету архівів України 16.03.2001 №16; Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 8 травня 2001 р. за № 407/5598 [зі змінами, внесеними згідно з Наказами Державного комітету архівів № 87 від 05.06.2007, № 188 від 19.09.2008][Текст]. — К., 2009. — 103 с.: додатки (форми).
12. Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 1999-2001 роки: Постанова Верховної Ради України від 13 липня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 37.
13. Проценко Т. Основні напрями інформатизації державного управління в процесі становлення громадянського суспільства / Т. Проценко // Вісн. УАДУ при Президентові України. — 2002. — № 1. — С. 339-344.
14. Система електронного документообігу органу виконавчої влади. Технічні умови ТУ У 30.0-33240054-001:2005 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.stc.gov.ua>. — Загол. з екрана.
15. Устинов В. А. Обеспечение физической сохранности архивных документов / В. А. Устинов // Техника кино и телевидения. — 2000. — №6.—С. 44-48.

16. Шумаков С. А. Проблемы проектирования компьютерных информационных систем для учреждений архивной отрасли / С. А. Шумаков // Документ. Архив. История. Современность : сб. науч. тр. — Екатеринбург, 2001. — Вып. 1. — С. 52–64.

Надійшла до редакції 09.01.2012 р.

УДК 004.01:004.738

О. Г. ПЕЛЕХАТА

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ENTERPRISE 2.0

Досліджуються історія походження терміна, роль і місце новітнього соціального програмного забезпечення Enterprise 2.0, аналізуються основні інструменти й інноваційні технології нового корпоративного середовища для підвищення ефективності управління та автоматизації бізнесу в цілому.

Ключові слова: Enterprise 2.0, веб 2.0, інформаційні системи, документно-комунікаційні технології.

Исследуются история происхождения термина, роль и место современного программного обеспечения Enterprise 2.0, анализируются основные инструменты и инновационные технологии новой корпоративной среды для улучшения эффективности управления и автоматизации бизнеса в целом.

Ключевые слова: Enterprise 2.0, веб 2.0, информационные системы, документно-коммуникационные технологии.

The publication researched the history of term origin and role of new social computer software Enterprise 2.0, analysed the basic instruments and innovative technologies of modern corporate environment for an improvement management efficiency and automations on the whole.

Key words: Enterprise 2.0, web 2.0, information systems, document and communication technologies.

Сучасний розвиток корпоративних інформаційних систем (КІС) відбувається під знаком використання організаціями концепції Enterprise social software (Enterprise 2.0, соціальне програмне забезпечення), що свідчить про можливість його використання в контексті вирішення бізнес-завдань підприємства, зокрема у формі інтеграції соціальних мереж з класичними софтверними платформами для організації комунікацій у великих компаніях [1]. Деякі експерти трактують це поняття як використання технологій веб 2.0¹ в рамках організації, що направлені на поліпшення

---

¹ Веб 2.0 (англ. Web 2.0) — поняття, яке використовують для позначення сукупності технологій та послуг Інтернету, відомої також як Веб (англ. WWWeb).